

İsmi-i Kayyûm üzerine

Abdullah Bey: “Kayyûm ismi nedir? Otuzuncu Lem’a’nın Altıncı Nüktesinde işlenen Kayyûmiyet sırrını açıklar mısınız?”

Hâlık-ı Zülcelâl, Kayyûm’dur. Yani bizâtihi kâim, dâim ve bâkî olan, zevâl bulmayan, varlığı hiçbir şeye dayanmayan ve kendinden olan, her şeyi nizamla tutan, her şeyin kıyam ve idâresini bizzat yapan ve tekeffül eden, her şeyi bizzat ayakta tutan, her şeyin Kendisine dayandığı ve Kendisi ile kâim olduğu, Kendisi ile devam ettiği, vücutta kaldığı ve bekâ bulduğu; başlangıç, son ve yeniden oluş gibi hallerden münezze, ezelden ebede kâim, dâim ve vâir olan ve varlığı Vâcip olan tek varlık Allah Teâlâ’dır.

Ebû Hüreyre’nin (ra) Peygamber Efendimiz’den (asm) rivâyet ettiği¹ Kayyûm ismini Kur’ân’da da buluruz. Zât-ı Kayyûm-u Ezelî bir âyette: “Yüzler, Hayy ve Kayyûm olana boyun eğmiştir. Yüğü zulüm olan hüsrâna uğramıştır”² buyurmakta, diğer bir âyette ise; “Allah, kendisinden başka İlâh olmayan, Hayy ve Kayyûm olandır”³ buyurmaktadır.

Hayatın gerçek hukûkunun Hayy-ı Kayyûm’un rubûbiyet güzelliklerini göstermek olduğunu⁴ vurgulayan Bedüzzaman, kendisine eşref-i mahlûkât makamı ile emânet-i kübrâ verilen insana bütün semâvî kitaplarında ebedî saadeti ve bekâ hayatını kat’î olarak vaad ve ahdeden Cenâb-ı Hakk’ın vaad ettiklerini yerine getirmesinin, Kayyûm ismine bir bahar yaratmak kadar kolay olduğunu kaydeder.⁵

Bedüzzaman’a göre, her insan ruh, kalp ve akıl cihetiyle, hayat ve duygular sahîfeleriyle Kayyûm ismini okuyabilir.⁶ Cenâb-ı Hakk’ın kemâli, güzelliği ve hüsnü zıdlarına bakmaz; mazhar olduğu ve taalluk ettiği eşyaya bakar. Hayy-ı Kayyûm’un rahmetindeki cemâl ise merhametine mazhar olanlara bakar.

Kayyûm isminin haşre de işâret ettiğini beyan eden Bedüzzaman, her kışta ölmüş ve kurumuş koca yeryüzünü her baharda yeniden ikame eden, hayat veren ve ayağa kaldıran Cenâb-ı Hakk’ın dünyayı yıkmaya da, bozmaya da, kıyâmeti getirmeye de, yeni bir ebedî âlemi var etmeye de Kudretinin ve Kayyûmiyetinin kemâliyle var olduğunu kaydeder.⁷

Hazret-i Ali (ra) ile İmam-ı Rabbânî (ks) hakkında Kayyûm isminin ism-i a’zâm

olduğunu beyan eden⁸ Bediüzzaman Saîd Nursî, Kayyûm ismini Otuzuncu Lem'a'da ayrı bir bölüm hâlinde beş şuâ içinde inceler. Kısaca temas edelim:

Birinci Şuâ: Kâinât Hâlık'ı Kayyûm'dur. Yani bizâtihî kâimdir, dâimdir ve bâkîdir. Zât-ı Kayyûm-u Zülcelâl'in, kayyûmiyetiyle berâber ne zâtında, ne sıfatlarında, ne fiillerinde, nazîri, misli, benzeri ve şerîki yoktur. Kâinâtta her şey O'nunla kâimdir. Kâinâttan bir dakikacık olsun Kayyûmiyet nisbeti kesilse, kâinât o an mahvolur.⁹ Zerrelerdeki kayyûmiyet cilvesi, zerreler tâifesini Vâcib'ül-Vücûd'un havliyle, kudretiyle, emriyle muntazam ve muhteşem bir ordu hükmüne getirmiştir. Eğer bir saniye o Kumandan-ı Azam emri ve kuvveti geri alsa, o çok yoğun, cansız, câmid ve şuursuz tâife, başıbozuklar hükmüne gelecekler, baştan başa mahv u perîşan olacaklar.¹⁰

Kayyûmiyet sırrıyla en küçük bir îcad fiili, kendisinin doğrudan doğruya kâinât Hâlık'ının fiili olduğuna delâlet eden bir büyük sır taşımaktadır. Mevcûdâtta görünen bütün îcad fiilleri öyle bir keyfiyettedir ki, her şeyin, bilhassa hayat sahiplerinin, bütün kâinâtı görececek, bilecek ve kâinâta karşı münâsebetini tanıyacak ve temin edecek bir iktidar ve ihtiyardan geldiğini göstermektedir. Meselâ, arının îcâdına teveccüh eden bir fiil, iki cihetle kendisinin Hâlık-ı Kâinâta mahsus olduğuna işâret eder:

Birinci Cihet: Arının bütün emsâlinin, bütün yeryüzünde, aynı zamanda, aynı fiile mazhariyetleri gösteriyor ki, bir tek arının îcâdı, ihâtalı ve bütün yeryüzünü kaplayan bir fiilin ucudur. Öyle ise bütün arıların mûcidi, fâili ve sahibi kim ise, o tek arının mûcidi, fâili ve sahibi de O'dur.

İkinci Cihet: Bu tek arının hilkatine teveccüh eden fiilin fâili olmak için, o arının hayat şartlarını, duygularını ve kâinatla münâsebetini temin edecek ve bilecek kadar pek büyük bir iktidar ve ihtiyâr lâzım geldiğinden; o tek arıyı îcâd eden zâtın, bütün kâinâta hükmü geçen Zât olması zarûrîdir.

İkinci Şuâ: İki meseledir:

Birinci Mesele: Yıldızların ve dev kürelerin kıyâmları, devamları ve bekâları Kayyûmiyet sırrı ile bağlıdır. Eğer Kayyûmiyet sırrı bir an yüzünü çevirse, bir kısmı yer yüzünden binler derece büyük milyonlar küreler sonsuz boşlukta dağılacaklar, birbirlerine çarpacaklar ve yokluğa dökülecekler.

Havada tayyareler gibi muhteşem kasırları ve sarayları muntazaman ayakta durdurup gezdiren bir zâtın kayyûmiyet iktidarı, nasıl ki havadaki sarayların sebat, nizam ve intizamları ile anlaşılabilirse; Zât-ı Kayyûm-u Zülcelâl'in de esîr maddesi

içinde hadsiz semâvî cirimlere, sonsuz intizam ve mîzan içinde Kayyûmiyet sırrı ile bir kıyâm, bir bekâ ve bir devâm vererek, çoğunluğu Dünya'dan milyonlar defa büyük milyonlar dev küreleri direksiz, istinatsız, dayanaksız ve boşlukta durdurmakla berâber; her birini bir vazîfe ile tanzif edip gâyet muhteşem bir ordu şeklinde "Ol!" emrinden gelen fermanlara tam bir itaatle boyun eğdirmesi, Kayyûmiyet sırrının âzamî cilvesine eşsiz bir ölçü teşkil etmektedir. Her bir varlığın zerrelere ve canlıların hücreleri dahi, yıldızlar gibi Kayyûmiyet sırrı ile kâim bulunmakta, o sır ile dağılmaktan muhafaza edilmekte, o sır ile hayat için bekâ bulmakta ve o sır ile varlıkları devam etmektedir. Hadsiz zerrelere, hadsiz dilleriyle Kayyûmiyet sırrını îlan etmektedirler.¹¹

İkinci Mesele: Her şeyin vücudunun hikmeti, vücudunun gâyesi, hilkatinin faydası ve hayatının netîcesi üçer nev'îdir:

Birinci Nev'î: Kendine, insana ve insanın menfaat ve maslahatlarına bakar.

İkinci Nev'î: Her şey; bütün şuur sahipleri mütalâa edebilecek ve Fâtır-ı Zülcelâl'in isimlerinin cilvesini bildirecek birer âyet, birer mektup, birer kitap, birer kasîde hükmündedir ki, mânâlarını hadsiz okuyucularına ifâde eder.

Üçüncü Nev'î: Her şey; Sâni-i Zülcelâl'e âittir, O'na bakar. Sâni-i Zülcelâl, Kendi acâip san'atlarını Kendisi temâşâ eder; Kendi isimlerinin cilvelerine Kendi eserlerinde bakar. Her şeyin, bu sırra ulaşması için bir saniye kadar yaşamaması kâfidir.

Kayyûmiyet sırrı, bütün mevcûdâtı yokluktan çıkarıp her birisini sonsuz fezâda; "Gördüğünüz gibi gökleri hiçbir direk olmaksızın yükseltti"¹² âyetinin sırrıyla durdurmakta, kıyâm ve bekâ vermekte ve umûmunu Kayyûm isminin tecellîsine mazhar kılmaktadır. Eğer bu istinad noktası olmasa idi, hiçbir şey kendi başıyla durmayacak; hadsiz bir boşlukta yuvarlanıp ademe ve yokluğa düşecekti. Mevcûdâtın kıyâmları nasıl ki Kayyûm-u Zülcelâl ile oluyor; mevcûdâtın hallerinin ve keyfiyetlerinin uçları da, telefonları çalışır vaziyette tutan yansıtıcı direkleri gibi Kayyûmiyet sırrında; "Bütün işler O'na döndürülür"¹³ âyetindeki dönüş sırrına bağlıdır.¹⁴

Felsefecilerin ileri sürdükleri gibi her şeyin birbirine dayandığı farz edilse; bu defa varlıklar adedince devirler ve silsileler lâzım gelecektir. Meselâ bu şey şuna dayanacak, şu ona, o ona, o ötekine... Git gide devirler ve zincirler devam edecek. Zincirler sonsuza kadar uzayıp gitmeyeceğine göre, elbet bir yerde son bulacaktır. İşte bütün devirlerin ve silsilelerin sonu Kayyûmiyet sırrıdır. Kayyûmiyet sırrı

anlaşıldıktan sonra ise, artık böyle mevhum ve hayâlî devirlere, zincirlere ve silsilelere hiç gerek kalmayacaktır. Çünkü bütün devirler, zincirler ve silsileler ortadan kalkacak; her şeyin doğrudan doğruya Kayyûmiyet sırrına bağlı olduğu görülecektir.

Bedüzzaman, böylece, felsefenin teselsül ve devir mantığını, Kayyûm isminin sırrı ile çürütmekte ve her şeyin doğrudan Hayy ve Kayyûm olan Cenab-ı Allah'a dayandığını ispat etmektedir.¹⁵

Üçüncü Şuâ: “O her an bir tasarruftadır.”¹⁶, “O dilediği gibi Faal’dır.”¹⁷, “O dilediği gibi yaratır.”¹⁸, “Her şeyin iç yüzü ve melekûtü O’nun elindedir.”¹⁹, “Şimdi bak Allah’ın rahmet eserlerine: Yeryüzünü ölümünün ardından nasıl diriltiyor?”²⁰ gibi âyetlerin işâret ettikleri baş döndürücü hallâkiyet ve faaliyet içindeki Kayyûmiyet sırrının bir derece îzâhı şöyledir:

Zaman selinde mütemâdiyen çalkalanan ve kâfile kâfile arkasından gelip geçen mahlûkâtın bir kısmı bir saniyede gelip, hemen kaybolmakta; bir taifesi bir dakikada gelip geçmekte; bir nev’i, bir saat âlem-i şehâdete uğrayıp, ardından âlem-i gayba girmekte; bir kısmı bir günde, bir kısmı bir senede, bir kısmı bir asırda, bir kısmı da asırlarda bu şehâdet âlemine gelip, konup, vazife görüp gitmektedirler.

Mevcûdâtın bu hayret verici seyahat ve seyerânı, mahlûkâtın bu baş döndürücü sefer ve seyelânı öyle bir intizam, mîzan ve hikmetle sevk ve idâre ediliyor ve onlara öyle basîrâne, hakîmâne ve müdebbirâne kumandanlık ediliyor ki, bütün akıllar birleşse ve bir tek akıl olsa, o hakîmâne sevk ve idârenin künhüne yetişemezler, kusur bulup tenkit edemezler!

İşte bu baş döndürücü yaratılış çerçevesinde, Zât-ı Kayyûm-u Zülcelâl, o sevimli mahlûkâtı hiç birine göz açtırmayarak gayb âlemine gönderiyor; hiç birine nefes aldırmayarak dünya hayatından terhis ediyor; bu dünya misâfirhanesini mütemâdiyen misâfirlerin rızâsı olmadan boşaltıyor; dünyayı bir yazar-bozar tahtası hükmüne getirerek dâimâ hayata ve ölüme mazhar ediyor.

Bu sonsuz faaliyetin ve bu muazzam hallâkiyetin üç mühim sırrı ve şûbesi vardır:

Birinci Şûbe: Faaliyet, lezzet demek olan vücudun tezâhürüdür ve elem demek olan yokluktan uzaklaşarak silkinmektir. Her bir istidâdın faaliyetle ortaya çıkması bir lezzetten gelir, bir lezzeti netîce verir. Her bir kemâl sahibi, faaliyetle kemâlâtının tezâhür etmesinden lezzet alır.

Mâdem her faaliyette içten sevilir ve candan istenir bir kemâl ve bir lezzet vardır ve her faaliyet dahî bir kemâldir. Ve mâdem şu canlılar âleminde dâimî ve ezelî bir hayattan kaynaklanan hadsiz bir muhabbetin ve nihâyetsiz bir merhametin cilveleri görünüyor.

İşte Kendini böyle sevdiren, seven, şefkat eden ve lütuflarda bulunan Zât-ı Kayyûm-u Ezelî'nin, kudsiyetine lâıyk ve izzetine münâsıp bir tarzda, hadsiz derecede,—tâbirde hatâ olmasın!—bir aşk-ı lâhûtî, bir muhabbet-i kudsiye, bir lezzet-i mukaddese gibi kudsî şuûnât o Hayat-ı Akdes'te vardır ki, o şuûnât, böyle hadsiz faaliyetle ve nihâyetsiz hallâkiyetle kâinâtı dâimâ tazelandiriyor, çalkalandırıyor ve değiştiriyor.²¹

İkinci Şûbe: Her bir cemâl ve güzellik sahibi kendi cemâlini ve güzelliğini görmek ve göstermek ister. Her bir hüner sahibi, kendi hünerini sergilemek ve ilân etmek ister. Mâdem bu esaslı kâideler, her şeyde derecesine göre cereyan ediyor. Elbette Cemîl-i Mutlak olan Zât-ı Kayyûm-u Zülcelâl'in bin bir esmâ-i hüsnâsından her bir ismin, kâinâtın şehâdetiyle, cilvelerinin delâletiyle ve nakışlarının işâretiyle, her bir mertebede hakîkî bir hüsün, hakîkî bir kemâl, hakîkî bir cemâl ve gâyet güzel bir hakikat; her bir ismin her bir mertebesinde hadsiz güzellikler vardır.

Mâdem bu güzel isimlerin kudsî cemallerini ve güzel nakışlarını gösteren sahife bu mevcûdât ve bu kâinâttır. Elbette o dâimî ve bâkî isimler, hadsiz cilvelerini, nihâyetsiz mânâlı nakışlarını ve kitaplarını, hem Zât-ı Kayyûm-u Zülcelâl'in müşâhede nazarına; hem had ve hesâba gelmeyen şuur sahibi mahlûkâtın mütalâa nazarına göstermek ve nihâyetli ve mahdud bir kâinâttan nihâyetsiz levhâları ve sonsuz nakışları göstermek için o aşk-ı mukaddes-i İlâhî'ye istinâden ve Kayyûmiyet sırrına binâen; kâinâtı mütemâdiyen cilveleriyle tâzelendiriyorlar ve değiştiriyorlar.²²

Dördüncü Şuâ (Kayyûmiyet sırrının Üçüncü Şûbesi): Her bir merhamet sahibi, başkasını memnun etmekten haz alır. Her bir şefkat sahibi, başkasını sevindirmekten memnun olur. Her bir muhabbet sahibi, sevindirmeye lâıyk mahlûkları sevindirmekle sevinir. Her bir cömert zât, başkasını mes'ûd etmekle lezzet alır. Her bir âdil zât, hak edene hakkını vermek ve müstehakları cezâlandırmaktan keyif alır. Her bir hüner sahibi san'atkâr, san'atını teşhir etmekle, san'atının plânladığı gibi işlemesiyle ve istediği netîceleri vermesiyle iftihâr eder. Bu hakîkî düsturlar, kâinâtta ve insanlar arasında cereyân etmektedir.

Elbette bütün hayvanları, insanları, hadsiz melekleri, cinleri ve ruhları; uzay boşluğunda yüzen bir Rahmânî gemi hükmünde olan dünya küresine bindirerek;

dünyayı hadsiz yiyecek çeşitleriyle donatarak Rabbânî bir sofrâ şeklinde açmak; muhtaç, müteşekkir, minnettâr ve mesrur mahlûkâtı kâinât etrâfında seyahat ettirmekle; ve yalnız dünyevî ikrâmlarıyla kalmayıp, dâr-ı Bekâda Cennetlerinden her birini dâimî ziyâfet için birer hadsiz sofrâ yapan Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a ait; o mahlûkâtın teşekkürlerinden, minnettarlıklarından, mesrûriyetlerinden ve sevinçlerinden gelen—tâbirinde âciz olduğumuz ve me'zun olmadığımız—şuûnât-ı İlâhiye, memnûniyet-i mukaddese, iftihâr-ı kudsî ve lezzet-i mukaddese gibi isimlerle işâret edilen Rubûbiyet mânâları vardır ki, bu dâimî faaliyeti ve bu mütemâdî hallâkiyeti iktizâ etmektedir.²³

Kayyûmiyet sırrının kâinât üzerindeki cilvesini ve etkinliğini görmek herkes için mümkündür. Bedüzzaman Hazretleri bunu iki meselede beyan etmiştir:

Birinci Mesele: Kayyûm isminin büyük cilvesini görmek için, hayâlimizi bütün kâinâtı temâşâ edecek şekilde, biri maksimum varlıkları, diğeri minimum varlıkları gösterecek iki dürbün yapmalı ve kâinâta bakmalıyız.

Birinci Dürbünle görüyoruz ki: Kayyûm isminin cilvesiyle, yerküreden bin defa büyük milyonlarca küre ve yıldız, direksiz olarak, havadan daha latîf olan esîr maddesinin içinde seyahat ettiriliyorlar.

İkinci Dürbünle görüyoruz ki: Kayyûmiyet sırrıyla, yeryüzündeki mahlûkâtın her birinin vücut zerrelere, yıldızlar gibi muntazam bir vaziyette hareket ettiriliyorlar. Meselâ kandaki alyuvarlar ve akyuvarlar seyyar yıldızlar gibi, Mevlevîvârî iki muntazam hareketle hareket ediyorlar.²⁴

İkinci Mesele: Kayyûmiyet cilvesinin kâinâta Vâhidîyet ve Celâl noktasında tecellîsi bulunduğu gibi; kâinâtın merkezi, medârı ve şuurlu meyvesi olan insanda da Vâhidîyet ve Cemâl noktasında tezâhürü vardır. Yani, Kayyûmiyet sırrı ile kaim olan kâinât, Kayyûm isminin en kâmil mazharı olan insan ile de bir cihette kıyâm bulmaktadır. Çünkü kâinâtın ekser hikmetleri, maslahatları ve gâyeleri insana baktığı için, insandaki Kayyûmiyet cilvesi kâinâta bir direk teşkil etmektedir.²⁵

Kâinâtın kıyâmında önemli bir meyve olan insanın, Kayyûmiyet sırrına bakan üç mühim vazîfesi vardır:

İnsanın Birinci Vazîfesi: Kâinâta yayılmış nîmet çeşitlerini insanla tanzim etmek. Nîmetler insanın menfaati ipiyle tesbih tâneleri gibi dizilmiştir. Nîmet iplerinin uçları insanın başına bağlanmış; insan, rahmet hazînelerinin umûm çeşitlerine bir liste hükmüne getirilmiştir.

İnsanın İkinci Vazîfesi: Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un hitaplarına en mükemmel muhâtap olmak, san'atlarını takdir ve tahsin etmek, teşekkürün bütün çeşitleriyle Allah'ın bütün nîmetlerine ve hadsiz ihsânlarına şuurkârâne şükür ve hamd etmek.

İnsanın Üçüncü Vazîfesi: Hayatı ile Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'a üç vecihle âyinedarlık etmektir:

Birinci Vecih: Kendi noksan sıfatlarıyla Hâlık'ının kemâl sıfatlarına âyine olmak. Acziyle, Hâlık Teâlâ'nın sınırsız kudretini, fakrıyla hadsiz rahmetini ve zenginliğini, zaafıyla Allah'ın sonsuz kuvvetini tanımak ve göstermek.

İkinci Vecih: İnsan, cüz'î sıfatları ile, kâinât Hâlık'ının sınırsız sıfatlarını tanır ve tanıtır. Cüz'î irâdesi, azıcık ilmi, küçücük kudreti ve geçici mâlikiyetiyle bu Kâinât Ustası'nın yüksek mâlikiyetini, eşsiz san'atını, irâde-i külliyesini, sonsuz kudretini ve sınırsız ilmini kâinâtın büyüklüğü nisbetinde anlar, tanır ve âyinedarlık eder.²⁶

Üçüncü Vecih: Bu vecihle insan Zât-ı Kayyûm-u Ezelî'ye iki şekilde âyinedârılık etmektedir:

Birinci şekil: İnsan, kâinâtın bir küçük fihristesi hükmündedir. Allah'ın isimlerinin nakışlarını kendi üzerinde ayrı ayrı göstermektedir.

İkinci şekil: İnsan, Allah'ın şuûnâtına âyinedarlık etmektedir. Meselâ kendi hayatıyla Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un hayatına işâret ettiği gibi, hayatında inkişaf eden işitmek, görmek, sevmek, ıftihâr etmek, memnun olmak, mesrûr olmak, müferrah olmak gibi duygular vasıtasıyla, Zât-ı Hayy-ı Kayyûm'un Sem' ve Basar gibi sıfatlarına ve Zât-ı Akdes'in kudsiyetine ve istiğnâsına münâsip ve lâayık o nev'iden şuûnâtına âyinedarlık etmektedir.²⁷

Nasıl ki, kâinâttan insan seçilmiş ise, insanlardan da en büyük rehber, en mükemmel insan ve âyine-i Ehad ve Samed olan Ahmed-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm seçilmiştir. ²⁸

Dipnotlar:

1- Tirmizî, Daavât, 86.

2- Tâhâ Sûresi, 20/111.

3- Bakara Sûresi, 2/255; Âl-i İmrân Sûresi, 3/2.

4- Şuâlar, s. 67

5- Şuâlar, s. 193.

6- Sözlər, s. 576.

7- Sözlər, s. 78.

8- Lem'alar, s. 332.

9- Lem'alar, s. 334.

10- Lem'alar, s. 335.

11- Lem'alar, s. 337.

12- Ra'd Sûresi, 13/2

13- Hûd Sûresi, 11/123

14- Lem'alar, s. 339

15- Lem'alar, s. 339

16- Rahmân Sûresi, 55/29

17- Burûc Sûresi, 85/16

18- Rûm Sûresi, 30/54

19- Yâsîn Sûresi, 36/83

20- Rûm Sûresi, 30/50

21- Lem'alar, s. 340.

22- Lem'alar, s. 341.

23- Lem'alar, s. 342.

24- Lem'alar, s. 344.

25- Lem'alar, s. 345.

26- Lem'alar, s. 346.

27- Lem'alar, s. 347.

28- Lem'alar, s. 348.